

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

„Teljes összhang?” Az adatvédelmi törvény módosításáról - 1. rész

Dr. Jóri András (jori@mail.datanet.hu)

Megjelent: Cég és Jog, 2003/11, 28-32. o.

1. Bevezetés: előzmények és aggályok

Hosszú várakozás után megszületett az 1992. évi LXIII. tv. módosítása, amelyet az Országgyűlés 2003. június 23-án fogadott el. A rendelkezések - néhány, az ország EU tagságához kötött módosítás kivételével - 2004. január elsején lépnek hatályba (az előzményekről lásd: Jóri András: Az adatvédelmi törvény novellájának szükségességéről, Napi Jogász, 2001. július és Jóri András: Változások előtt az adatvédelem, Cég és Jog, 2001. október). 2001-ben a hatályos törvényt felváltó, a személyes adatok védelmét és a közérdekű adatok nyilvánosságát külön szabályozó törvény tervezete készült el az Igazságügyi Minisztérium műhelyében - ezt a tervezetet az IM később visszavonta¹. 2003-ra az új törvényre vonatkozó elképzelések helyébe a hatályos jogszabály novellálásának koncepciója került. Az okokról árulkodik az IM 2003-as tervezete közigazgatási egyeztetésre bocsátott változatának általános indokolása: „A beérkezett észrevételek terjedelme alapján azonban meg kellett állapítanunk, hogy azok egyeztetése, egy teljesen új törvényi szabályozás országgyűlési tárgyalásra alkalmas szövegének kidolgozása olyan hosszabb időt és nagy munkát igénylő feladat, amit megfelelő módon nem lehet elvégezni az uniós jogharmonizációs kötelezettség teljesítéséhez rendelkezésünkre álló határidőn belül.” Új törvény alkotásához tehát nincs elég idő, „ezért azt javasoljuk a Kormánynak, hogy most csak az adatvédelmi törvény jogharmonizációs szempontból feltétlenül szükséges módosítására kerüljön sor. Az átfogó korszerűsítés kérdését pedig majd egy későbbi, alkalmasabb időszakban tűzzük ismét napirendre, amikor már az EU Irányelv alapján a magyar jogba beépült új szabályok, különösen az Unión belüli adattovábbítások gyakorlati tapasztalatait is figyelembe lehet venni”. Mindezt kiegészítve a jogszabályelőkészítő az adatvédelmi biztos álláspontjára hivatkozik, aki „jelenleg nem javasolja az adatvédelmi törvény teljes körű újraszabályozását (különösen nem a két alapjog külön törvényben való szabályozását), hanem csak az uniós jogharmonizáció szempontjából szükséges módosítások elvégzését támogatná. Adatvédelmi biztos úr hangsúlyozta azt is – amivel teljes mértékben egyetértünk –, hogy a magyar adatvédelmi szabályozás megfelelően garantálja az alkotmányos alapelvek érvényesülését, alapvetően megfelel az uniós irányelvben foglaltaknak, és csak néhány kérdéskört érintő módosítás szükséges a teljes összhang megteremtéséhez”. Ez az - álláspontunk szerint alapvetően téves - megállapítás az Országgyűlés által végül 2003. évi XLVIII. tv.-ként elfogadott módosítás általános indokolásában is szerepel. Az indoklás szerint a jogharmonizációs célú módosítás fő oka az, hogy „a magyar törvény évekkal korábban készült, mint az Irányelv, és időközben, a technikai fejlődés következtében, változott az adatvédelem nemzetközi gyakorlata”.

A törvény - általunk korábban már több helyen elemzett - fogalomrendszerbeli hiányosságai valamint dogmatikai kidolgozatlansága miatt álláspontunk szerint hiba volt feladni a teljesen új adatvédelmi törvény koncepcióját. Ráadásul az indoklás módosulásából arra következtethetünk, hogy a jogszabályelőkészítő és a jogalkotó immár nem egy később új törvényt eredményező folyamat átmeneti állomásának tekinti a novellált Avtv-t, hanem a „teljes összhangot” megteremtő megoldásnak. Álláspontunk szerint a gyökeres változtatást nem a „technikai fejlődés” indokolná (kifejezetten káros, ha az általános adatvédelmi törvény nem technológiaselemleges rendelkezéseket tartalmaz - az elektronikus adatkezelések tömegessé válására

¹ A tervezet bővebb elemzéséhez lásd: Jóri András: Az új magyar adatvédelmi törvény elé, Jogtudományi Közlöny, megjelenés alatt

a megfelelő szektorális szabályozás megalkotása az adekvát válasz), hanem a törvénnyel kapcsolatos, az elmúlt tíz év során jelentkező alkalmazási nehézségek (amelyek többek között a fogalomrendszer zavaros voltából adódnak), valamint az EU irányelvvel² való konformitás részleges hiánya. Nem szabad megfeledkezni arról sem, hogy a Btk. vonatkozó tényállásának szerencsétlen módosítása nyomán az adatvédelmi jog mára lex imperfectává vált - az Avtv. módosításával párhuzamosan kellett volna megteremteni azt a szankciórendszert, amely megfelelően képes az adatvédelmi jogi normák érvényesülését kikényszeríteni. Rendkívül káros, az adatvédelmi jog hazai eljelentéktelenedéséhez vezető fejlemény lenne az, hogy az EU irányelvvel való „teljes összhangot” megteremtő, „néhány kérdéskört érintő” módosítás elfogadása után a jogszabályalkotók és jogalkotók megnyugodnának abban a tudatban, hogy a területen immár minden rendben.

Azon félreértés, amely a törvénymódosítás általános indoklásában megjelenik - nevezetesen, hogy a hazai adatvédelmi jog kisebb módosításokkal - amelyeket a tárgyalt törvény illesztene az Avtv-be - megfelel az EU irányelv által támasztott követelményeknek, abból következik, hogy 2001-ben az Európai Bizottság „megfelelőnek” (adequate) minősítette a hazai adatvédelmi jogrendet az Irányelv 25. cikkének alkalmazásában. Hangsúlyozni kell azonban, hogy e minősítés során a Bizottság vizsgálata arra irányult, hogy az uniós polgárok adatai biztonságban vannak-e Magyarországon - azaz ebben az esetben a Bizottság tulajdonképpen csak az Irányelv egyik célja szempontjából vizsgálta a hazai adatvédelmi jogot. Az Európai Unió adatvédelmi irányelvének célja kettős: az egyik cél a személyek védelme személyes adataik kezelése során, a másik pedig a tagállamok közötti szabad személyesadat-forgalom. Mindkét cél megjelenik az irányelv címében, a preambulumban valamint az 1. cikkben.

Az Unió adatvédelmi hatóságainak képviselői 2002. nyarán másodszor is látogatást tettek Magyarországon s ún. peer review keretében vizsgálták a hazai adatvédelmi jogot. Összegzésükben rámutatnak: „nem egy szempontból a magyar törvény szigorúbb, mint az EU számos tagállamának szabályozása. Ide tartozik azon rendelkezése, mely szerint személyes adat csak az adatalany beleegyezésével vagy konkrét törvényi felhatalmazás alapján kezelhető. Egyes, az EU területén mindennapos adatkezelések – mint például a közvetlen üzletszerzés céljait szolgáló ún. listakereskedelem (list broking) – Magyarországon jogellenesnek minősülnek. Ez kétségtelenül hasznos az állampolgárok magánszférájának védelmét tekintve, ugyanakkor fölöslegesen korlátozónak minősíthető a magyar versenyszféra szempontjából”. A szakértők által az EU tagállamok többségénél szigorúbbnak minősített rendelkezés - mint azt cikkünk 2. részében bemutatjuk - a módosítással tovább szigorodik majd. Felmerül a kérdés, vajon a módosítás így valóban a harmonizáció irányába hatott-e, valóban létrejött-e a „teljes összhang”.

Összességében elmondható, hogy az elfogadott törvénymódosítás nyomán az Avtv. egyes rendelkezései (pl. a külföldre irányuló adattovábbítások szabályozása) komformabb az EU irányelvvel, mint a módosítás előtt, s tapasztalható némi előrelépés az adatvédelmi biztos jogkörének bővítését tekintve. Sokkal nagyobb azonban a csalódásunk az elfogadott módosítás kapcsán: maradt, sőt tovább burjánzott a zavaros fogalomrendszer, a szankciórendszer továbbra is elégtelen (bár ebben szerepet játszott a Btk. márciusban hatályba lépett módosítása is), végiggondolatlan az adatkezelés jogalapjára vonatkozó rendelkezés

(amely egyébként túlzott szigorával az Irányelv második helyen említett céljának érvényesülését is akadályozza - azaz csak akadályozná, ha a szigorú rendelkezéshez nem teljességgel alkalmatlan szankciórendszer kapcsolódna). Csak remélhetjük, hogy a módosítás nyomán született szabályozás nem sokáig marad hatályban, s azt megfelelő előkészítés után végre egy végiggondolt, korszerű, a szektorális törvényekkel összehangolt jogszabály váltja majd fel.

² Az Európai Parlament és a Tanács 95/46/EK számú irányelvét az egyénnek a személyes adatok feldolgozásával kapcsolatos védelméről és ezeknek az adatoknak a szabad áramlásáról, a továbbiakban: „Irányelv”

Az alábbiakban túlnyomórészt csak ismertetjük a törvénymódosítással elfogadott új rendelkezéseket a jogkövetők számára (cikkünkben csak az adatvédelmi tárgyú szabályokat ismertetjük, nem foglalkozunk a közérdekű adatok nyilvánosságának szintén módosuló szabályozásával). Az adatvédelmi jog szankciórendszerét (különös tekintettel a nem vagyoni kártérítés alkalmazhatatlanságára és a bírság alkalmazhatóságának lehetséges előnyeire) valamint az irányelvvel történő harmonizációval kapcsolatos aggályainkat széleskörű jogösszehasonlításra alapozott nagyobb lélegzetű tanulmányban tárgyaljuk majd részletesen. Jelen cikkben csupán a tárgyalt új rendelkezésekkel kapcsolatos egyes kételyeinknek adunk hangot.

2. A törvény hatálya

A jogalkotó helyesen észlelte, hogy a hatályos Avtv. nem tartalmaz kifejezett rendelkezést saját hatályát illetően. A módosítás ezért új, a hatályt meghatározó 1/A §-t illeszt a törvénybe. Ennek (1) bekezdése szerint „e törvény hatálya a Magyar Köztársaság területén folytatott minden olyan adatkezelésre és adatfeldolgozásra kiterjed, amely természetes személy adataira vonatkozik, valamint amely közérdekű adatot vagy közérdekből nyilvános adatot tartalmaz”. Talányos, hogy az adatvédelmi jog alapfogalma, a számos interpretáció és vita tárgyát képező „személyes adat” helyett miért használja a jogalkotó a „természetes személy adatai” meghatározást - remélhető, hogy gyakorlati jogalkalmazási problémákhoz nem vezet majd ez a pongyolaság. Az új 1/A § (2) bek. szerint „e törvényt a teljesen vagy részben automatizált eszközzel, valamint a manuális módon végzett adatkezelésre és adatfeldolgozásra egyaránt alkalmazni kell”. Bármennyire is szeretnénk tompítani ismertetésünk kritikai élett, érthetetlennek tűnik számunkra, miért volt szükség e rendelkezés beiktatására, hiszen, mint az indokolásból kiderül, a jogszabályelőkészítő is tisztában van azzal, hogy ez a szabály „a hatályos törvényből már eddig is következ”, amelynek azonban kifejezett rögzítése „indokolt”. Álláspontunk szerint nem az, hiszen az általános adatvédelmi törvény technológiásan, absztrakt szabályai között felesleges és oda nem illő az új rendelkezés - tény, hogy problémát a gyakorlatban ez nem okoz majd, már csak azért sem, mert a normatív tartalmat teljességgel nélkülözi. Igen fontos, és üdvözlendő ugyanakkor az a rendelkezés, amely szerint „nem kell alkalmaznia e törvény rendelkezéseit a természetes személynek a kizárólag saját személyes céljait szolgáló adatkezeléseire”. E szabály hiányában az adatvédelmi jog alkalmazása abszurd következményekkel járhatna.

3. Fogalomrendszer

A fogalomrendszerrel kapcsolatos módosítások során igen kényes feladat áll a jogalkotó előtt. Radikális módosítások esetén a törvény egyéb rendelkezései, sőt, egyes szektorális adatvédelmi törvények a hatályos Avtv-re alapuló szabályai is inkonzisztenssé, alkalmazhatatlanná válhatnak. Ugyanakkor nem vitás, hogy a hatályos törvény fogalomrendszerén van mit változtatni, az egyes pontokon kifejezetten a jogalkalmazást (sőt a magyar szabályozás angol nyelvre történő átültetését) zavaró módon tér el az Irányelvben használt definíciórendszerrel (ez természetesen nem az 1992-ben alkotott magyar Avtv. előkészítőinek hibája: az irányelv 1995-ben született).

A közérdekű adatokkal kapcsolatos módosításoktól eltekintve is igen sok újdonságot találunk a törvény fogalomrendszerét meghatározó új 2. §-ában. Az új 2. § 1. pontja szerint „**személyes adat**: bármely meghatározott (azonosított vagy azonosítható) természetes személlyel (a továbbiakban: érintett) kapcsolatba hozható adat, az adatból levonható, az érintettre vonatkozó következtetés. A személyes adat az adatkezelés során mindaddig megőrzi e minőségét, amíg kapcsolata az érintettel helyreállítható. A személy különösen akkor tekinthető azonosíthatónak, ha őt - közvetlenül vagy közvetve - név, azonosító jel, illetőleg egy vagy több, fizikai, fiziológiai, mentális, gazdasági, kulturális vagy szociális azonosságára jellemző tényező alapján azonosítani lehet”. A meghatározás a hatályostól az utolsó mondatban foglalt, az azonosíthatóság fogalmát

definiálni hivatott, az Irányelv 2. cikkéből származó szövegrésszel bővült. Ez a kiegészítés segíthet a személyes adat fogalmának - adatvédelmi jogi esetek megítélésakor sok esetben döntő jelentőségű - körülhatárolásában. Érdemes lenne megfontolni persze azt is, aggálytalanul fenntartható-e a magyar szabályozás azon sajátossága, hogy a személy és az adat közötti bármilyen, akár nagyon távoli összefüggés esetén is megállapítható a személyes adat minőség.

Ezzel a kérdéssel kapcsolatban vonatkoztatási pontként érdemes felidézni az Irányelv által használt meghatározást. Az Irányelv szerint „személyes adat bármely, azonosított vagy azonosítható természetes személyre („adatalany”) vonatkozó információ; a személy különösen akkor tekinthető azonosíthatónak, ha őt – közvetlenül vagy közvetve – azonosító szám vagy egy vagy több fizikai, fiziológiai, mentális, gazdasági, kulturális vagy szociális azonosságára jellemző tényező alapján azonosítani lehet” (az utóbbi fordulatot az Avtv. módosítása átveszi). Igen lényeges, hogy az Irányelvnek - az értelmezés során figyelembe veendő - preambuluma szerint az azonosítás feltéte az „ésszerűség” is („minthogy annak megállapításához, hogy egy személy azonosítható-e, tekintettel kell lenni minden olyan módszerre, amelyek ésszerű alkalmazásával az adott személyt az adatkezelő vagy bármely más személy azonosíthatja”).

Szintén fontos, s a gyakorlatban számos esetben megítélendő kérdés az, hogy személyes adatnak minősülhetnek-e olyan adatok, amelyek valamely személy birtokában vannak, ám az nem képes tartalmuk megismerésére. Létezik olyan tagállami adatvédelmi jog - a brit - amely szerint személyes adatok az az adatok, amelyek olyan élő személyre vonatkoznak, aki azonosítható ezen adatok, vagy ezen adatokból és más olyan információ segítségével, amely az adatkezelő birtokában van ill. valószínűleg az adatkezelő birtokába kerül. A brit törvény tehát az azonosított személyekre vonatkozó adatok mellett csak azon személyekre vonatkozó adatokat minősíti személyes adatnak, amelyek az adatkezelő által azonosíthatók. A magyar törvény hatálya jóval szélesebb, mint a brité: az adatvédelmi biztos egy állásfoglalása szerint „a magyar adatvédelmi törvény definíciója szerint [...] minden olyan adat személyes adat, amely természetes személlyel kapcsolatba hozható. Az ilyen adat személyes adat tekintet nélkül arra, hogy a kapcsolat csak több lépésben építhető fel illetve arra, hogy a kapcsolat megteremtésére valamely adatkezelő önmagában nem képes”³.

A kérdés kapcsán az Irányelv értelmezése sem egységes. A tagállamok szabályozása is eltérő: Ausztria, Görögország, Hollandia, Nagy-Britannia és Németország joga csak akkor minősíti a kódolt adatokat személyes adatnak valamely adatkezelő vonatkozásában, ha ez rendelkezik a hozzáférést biztosító kulccsal is (ún. relatív értelmezés). A másik nézetre - vagyis hogy az adat a kezelőnél akkor is személyes adat, ha az nem rendelkezik a hozzáférést biztosító kulccsal, de harmadik személy a kapcsolatot megteremtheti - példa a belga jog, ill. így foglalt állást több más ország adatvédelmi hatósága. Ezen hatóságokhoz csatlakozott idézett állásfoglalásával a magyar adatvédelmi biztos is. Az azonosíthatóság abszolút vagy relatív fogalma közötti különbséget, a probléma gyakorlati jelentőségét a jogalkotó láthatóan nem érzékelt, az indokolás ezt a kérdést egyáltalán nem érinti.

A módosítás érinti a **különleges adat** fogalmát is. A legjelentősebb változások, hogy az ezen adatkörre előírt szigorúbb szabályok ezentúl alkalmazandók az „érdekképviselési szervezeti tagságra” is. A különleges adatok körét szűkíti, hogy a módosítás a korábbi, „faji eredet, nemzeti, nemzetiségi is etnikai hovatartozás” fordulat helyébe a „faji eredetre, a nemzeti és etnikai kisebbséghez tartozásra” szöveget illeszti. A különleges adatok köre kibővül az ún. „bűnügyi személyes adat” fogalmával: ez „a büntetőeljárás során vagy azt megelőzően a bűncselekménnyel vagy a büntetőeljárással összefüggésben, a büntetőeljárás lefolytatására, illetőleg a bűncselekmények felderítésére jogosult szerveknél, továbbá a büntetés-végrehajtás szervezeténél

3 Az adatvédelmi biztos beszámolója 1998, Adatvédelmi Biztos Irodája, 1999., 97. o.

keletkezett, az érintettel kapcsolatba hozható, valamint a büntetett előéletre vonatkozó személyes adat”.

A módosítás nyomán a törvénybe bekerül a **hozzájárulás** meghatározása is, amely az Irányelv fogalmával majdnem szószerint egyező, s megfelel az adatvédelmi biztos állandó gyakorlatában megjelenő értelmezésnek: „az érintett kívánságának önkéntes és határozott kinyilvánítása, amely megfelelő tájékoztatáson alapul, és amellyel félreérthetetlen beleegyezését adja a rá vonatkozó személyes adatok - teljes körű vagy egyes műveletekre kiterjedő - kezeléséhez”.

E vitathatatlanul szükséges módosítás után számos további új meghatározás következik. Ezekről az indoklásban azt olvashatjuk, hogy „ilyenek a harmadik személy (Irányelv 2. cikk f) pont), a harmadik ország, a tiltakozás (Irányelv 14. cikk), az adatszárolás, az adatmegsemmisítés, a személyesadat-nyilvántartó rendszer (Irányelv 2. cikk c) pont) vagy az adatállomány. Ezek egy részének meghatározása az Irányelv valamely konkrét pontja miatt, más része pedig az Irányelv több rendelkezésének tartalmából következően szükséges.” A **harmadik személy** fogalmának meghatározása valóban üdvözlendő: ennek jelentősége az, hogy mivel a törvény - az Irányelvhez hasonlóan - a módosítás után kizárja majd ebből a fogalomból az adatkezelőt és az adatfeldolgozót, ezért végre a törvény szövegéből is következik majd az az adatvédelmi biztos által már eddig is elfogadott értelmezés, hogy az adatfeldolgozó igénybeviteléhez nem kell az érintett hozzájárulása. (Megjegyzendő, hogy az adatfeldolgozónak történő „adattovábbítás” státusza ezzel változik, eddig törvényi felhatalmazás által végzett adattovábbításról volt szó, ám a módosítás hatálybalépése után ez a „továbbítás” az Avtv. fogalmai szerint nem minősül majd adattovábbításnak, mivel ez utóbbi csak akkor valósul meg „ha az adatot meghatározott harmadik személy számára hozzáférhetővé teszik”).

Ami az az **adatszárolás** és az **adatmegsemmisítés** fogalmát illeti, e két meghatározás nem szerepel az Irányelvben. Sajnos találgatásokra vagyunk utalva tekintetben, hogy e fogalmak használata vajon az Irányelv mely „konkrét pontja miatt”, esetleg mely „több rendelkezésének tartalmából következően” szükséges. Tény azonban, hogy e fogalmakat is használja az adatkezelés új meghatározása (lásd alább).

A **személyesadat nyilvántartó rendszer** (personal data filing system) fogalmával kapcsolatban kétségeink nyilvánvalóbbak, amennyiben ez esetben biztosak vagyunk abban, hogy annak felvétele az Avtv-be értelmetlen. A fogalom valóban szerepel az Irányelvben, még hozzá annak tárgyi hatályával kapcsolatban: az Irányelvet ugyanis kötelezően csak személyes adatok teljesen vagy részben automatizált kezelésére, vagy olyan személyes adatkezelésre kell alkalmazni, amely személyes adat nyilvántartó rendszer részét képezi, vagy ilyen rendszerbe kívánják felvenni („intended to form a part of.”). Az Irányelv preambulumból is kitűnően e rendelkezés célja az, hogy nem gépesített, manuális módon kezelt állományok közül a nem strukturált irat- és adatállományok ne tartozzanak annak tárgyi hatálya alá⁴ (vagyis másik megközelítéssel: az automatizált adatkezelés tárgyát képező állományok mellett csak a strukturált, vagyis rendezett, áttekinthető manuálisan kezelt állományok kerüljenek az adatvédelmi rendelkezések hatálya alá, amelyek esetén fennáll a magánszféra sérelmének a veszélye: épp az automatizált adatkezelés szintjét el nem érő, de ahhoz hasonló rendezési, válogatási, hozzáférési lehetőségek miatt). A tagállamok adatvédelmi jogai hasonló célból használják a fogalmat.

Ezzel szemben a magyar jogalkotó a kezdetektől bevont minden manuálisan kezelt személyes adatot az Avtv. hatálya alá, sőt, az elfogadott módosítás általunk már idézett szakasza kifejezetten rögzíti, hogy a törvényt alkalmazni kell „mind teljesen vagy részben automatizált eszközzel, mind a manuális úton” végzett adatkezelésre. Természetesen vizsgálható (sőt, egy átfogó módosítás

esetén vizsgálendő), hogy célszerű, az adatalanyok jogainak hatékony érvényesülését szolgáló, az adatkezelőkre felesleges terhet nem róvó rendelkezésről van-e szó ebben az esetben - összességében, szükséges-e esetleg a hatályt oly módon szűkíteni, hogy az ne terjedjen ki nem strukturált adatállományokra. Ha a hatály szűkítése a cél, akkor alkalmas eszköz lehet a „nyilvántartó rendszer” fogalma. Ám hatályos módosítás keretében a fogalom bevezetésének egyetlen oka az, hogy egy ennek használatával meghatározott másik fogalom (az „**adatállomány**” - amely egy nyilvántartó rendszerben kezelt adatok összességét jelenti) szerepet kap az adatvédelmi biztos ún „előzetes ellenőrzési” jogkörének szabályozása kapcsán (lásd a 2. részt).

További új meghatározás a **tiltakozás**, amely „az érintett nyilatkozata, amellyel személyes adatainak kezelését kifogásolja, és az adatkezelés megszüntetését, illetve a kezelt adatok törlését kéri”. A meghatározás alkalmazását ebben az esetben sem látjuk indokoltnak. A módosítás által megteremtett „tiltakozási jog” szabályozásáról cikkünk 2. részében szólunk. A **harmadik ország** fogalmát szintén a 2. részben, a külföldre történő adattovábbítás szabályozása kapcsán ismertetjük.

Utolsóként tárgyaljuk az Avtv. fogalomrendszerével kapcsolatban álláspontunk szerint a jogalkalmazásban legtöbb problémát jelentő **adatkezelő /adatfeldolgozó /adatkezelés /adatfeldolgozás** fogalmi négyest.

Az Avtv. 2. § 4. a) pontja szerint „adatkezelés: az alkalmazott eljárástól függetlenül a személyes adatok gyűjtése, felvétele és tárolása, feldolgozása, hasznosítása (ideértve a továbbítást és a nyilvánosságra hozatalt) és törlése. Adatkezelésnek számít az adatok megváltoztatása és további felhasználásuk megakadályozása is”. A módosítás nyomán e rendelkezést felváltó új szabály szerint „adatkezelés: az alkalmazott eljárástól függetlenül a személyes adatokon végzett bármely művelet vagy a műveletek összessége, így például gyűjtése, felvétele, rögzítése, rendszerezése, tárolása, megváltoztatása, felhasználása, továbbítása, nyilvánosságra hozatala, összehangolása vagy összekapcsolása, zárolása, törlése és megsemmisítése, valamint az adatok további felhasználásának megakadályozása. Adatkezelésnek számít a fénykép-, hang- vagy képfelvétel készítése, valamint a személy azonosítására alkalmas fizikai jellemzők (pl. ujj- vagy tenyérynymat, DNS-minta, íriszkép) rögzítése is”. A változás iránya ebben az esetben pozitív: az adat meghatározásának hiánya miatt eddig egyes (bár kisebbségi) értelmezések kétségbe vonták a hangfelvétel, fényképfelvétel, stb. személyes adatként történő minősülését, ráadásul az eredeti fogalom taxációja egyértelműen kívül rekesztett a törvény hatályán olyan cselekményeket, amelyek az Irányelv szerint adatkezelésnek minősültek (pl. betekintés/megismerés („consultation”)) - az új meghatározás „bármely művelet” fordulata alapján ezek is adatkezelésnek minősülnek.

Az Avtv. 2. § 4. b) pontja szerint adatfeldolgozás „az adatkezelési műveletek, technikai feladatok elvégzése, függetlenül a műveletek végrehajtásához alkalmazott módszertől és eszköztől, valamint az alkalmazás helyétől”. Az e rendelkezés felváltó meghatározás szerint „adatfeldolgozás: az adatkezelési műveletekhez kapcsolódó technikai feladatok elvégzése, függetlenül a műveletek végrehajtásához alkalmazott módszertől és eszköztől, valamint az alkalmazás helyétől”.

Az Avtv. hatályos 4. § 7. b) pontja szerint adatfeldolgozó „az a természetes vagy jogi személy, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet, aki vagy amely az adatkezelő megbízásából személyes adatok feldolgozását végzi”, a 7. a) pont szerint pedig adatkezelő „az a természetes vagy jogi személy, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet, aki vagy amely a személyes adatok kezelésének célját meghatározza, az adatkezelésre vonatkozó döntéseket meghozza és végrehajtja, illetőleg a végrehajtással adatfeldolgozót bízhat meg”. Az adatkezelő és az adatfeldolgozó közötti elhatárolás tehát aként történik, hogy az adatkezelő kizárólagos joga a

cél meghatározása és bármely, az adatkezelésre vonatkozó döntés meghozatala. Az új meghatározások alapján „adatkezelő: az a természetes vagy jogi személy, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet, aki vagy amely a személyes adatok kezelésének célját meghatározza, az adatkezelésre (beleértve a felhasznált eszközt) vonatkozó döntéseket meghozza és végrehajtja, vagy az általa megbízott adatfeldolgozóval végrehajtatja”, és „adatfeldolgozó: az a természetes vagy jogi személy, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet, aki vagy amely az adatkezelő megbízásából - beleértve a jogszabály rendelkezése alapján történő megbízást is - személyes adatok feldolgozását végzi”.

Kiemelendő, hogy a magyar Avtv. és az Irányelv fogalomrendszere között az adatfeldolgozás vonatkozásában olyan eltérés található, amely a hatással van az adafeldolgozással kapcsolatos jogalkalmazói jogértelmezésre, és amely az Avtv. 2004. január 1-ével hatályba lépő új rendelkezéseiben még jobban megmutatkozik majd.

Az Irányelv 2. cikk d) pontja szerint „adatkezelő (controller) az a természetes vagy jogi személy, közfeladatot ellátó szerv (public authority), közigazgatási szerv (agency) vagy más testület, amely önmagában vagy másokkal közösen meghatározza az adatkezelés (data processing) célját és módját (purposes and means) [...]”. Az Irányelv 2. cikk e) pontja szerint az „adatfeldolgozó (processor) az a természetes vagy jogi személy, közfeladatot ellátó szerv (public authority), közigazgatási szerv (agency) vagy más testület, amely az adatkezelő nevében (on behalf of) kezel (processes) személyes adatokat.”

E lap hasábjain korábban tárgyaltuk már az adatfeldolgozás szabályozásával kapcsolatos aggályainkat, s közzeltük az alábbi táblázatot is, amely az Irányelv és a hazai jog által használt fogalomrendszer különbségét mutatja:

Irányelv	Avtv.
data controller	adatkezelő
data processing	adatkezelés
data processor	adatfeldolgozó
-	adatfeldolgozás

Az Irányelv nem ismeri az „adatfeldolgozás” kategóriáját. Az abban használt fogalmak pontosan tükrözik azt a helyzetet, hogy egy tevékenységről van szó (data processing, melyet magyarul adatkezelésnek fordítunk), az e tevékenységet megbízás alapján végző személy a „data processor”, az a személy pedig, amely az adatkezelés célját és módját meghatározza, a „data controller” - nem is szükségszerűen két alany, inkább két funkció elválasztásáról van szó. Az Irányelv nem korlátozza az adatfeldolgozó által végezhető adatkezelési műveletek körét.

Az Avtv. fogalomrendszerében szereplő, az adatfeldolgozásra vonatkozó meghatározás azonban teret adott azon adatvédelmi biztos jogértelmezésnek, amely szerint a különbség adatkezelő és adatfeldolgozó között nem csak az adatkezelést illető döntési jogosultság meglétében áll, hanem a végezhető adatkezelési műveletek köre is más. Ezen értelmezés jelenik meg az adatvédelmi biztos által 2000. június 19-én kiadott „Adósság- és követelésbehajtással foglalkozó gazdasági társaságok személyes adatok kezelésének gyakorlatával kapcsolatos adatvédelmi biztos ajánlás”-ban, amelyben a biztos úgy foglalt állást, hogy az adatfeldolgozó kizárólag „adatkezelési végrehajtási technikai műveleteket” végezhet, s nem „használhatja fel” az adatokat. Az ajánlásban a törvény által használt „adatkezelési műveletek, technikai feladatok elvégzése” fordulatot az adatvédelmi biztos kifejezetten úgy értelmezte, hogy az „adatkezelési technikai műveletek” elvégzését jelenti.

Az Avtv. 2004. január 1-én hatályba lépő módosítása a fent ismertetett adatvédelmi biztosi értelmezésnek megfelelő irányba módosítja az „adatfeldolgozás” meghatározását. Az új definíció szerint „adatfeldolgozás: az adatkezelési műveletekhez kapcsolódó technikai feladatok elvégzése, függetlenül a műveletek végrehajtásához alkalmazott módszertől és eszköztől, valamint az alkalmazás helyétől”. E meghatározás tehát egyértelművé teszi azt, hogy az adatfelgozó tevékenysége kizárólag technikai jellegű lehet, célja nem térhet el az adatkezelő által végzett adatkezelés céljától, annak tartalma csak az adatkezelő által végzett adatkezelés keretében végzett műveletek technikai lebonyolítása lehet. Álláspontunk szerint helyes lett volna a fogalomrendszernek az Irányelvhez történő illesztése, azaz az adatfeldolgozás fogalmának törlése.

Cikkünk következő részében az Avtv. módosításának további főbb elemeit ismertetjük, s igyekszünk majd illusztrálni azt a nézetünket, hogy a törvény a módosítás után sem illeszkedik a az Irányelv előírásaihoz, sőt, a módosítás némely esetben csak növelte az eltéréseket. Ezen eltérések közül egyesek nyilvánvalóan akadályozzák az Irányelv elfogadásának egyik célját, amely a személyes adatok szabad áramlásának biztosítása az egységes belső piac működésének érdekében. Ám a jogalkotó helyzete sem könnyű: lehetséges ugyanis, hogy az Irányelv implementálása csak az „információs önrendelkezési jog” koncepciójának részleges átértelmezése mellett képzelhető el. Ebben az esetben pedig felmerül a kérdés: implementálható-e az Irányelv alkotmányosan? Ezen kérdés megválaszolása további vizsgálandó igényel, amely meghaladja cikkünk kereteit.

jogi hírek

interjúk

publikációk

vitafórum

szaknévsor

jogi szakkönyv-katalógus

jogi állásbörze

szakmai rendezvények

heti hírlevél

országos ügyvédi szaknévsor

magyar, angol és német nyelven

ügyfél keres ügyvédet szolgáltatás